

Розділ 6 Судова фотографія та відеозапис

§ 1. Поняття судової фотографії та її значення

Застосування судової фотографії при проведенні слідчих дій передбачено кримінально-процесуальним законодавством. Так, відповідно до ст. 191 КПК слідчий під час огляду місця події в необхідних випадках по можливості проводить фотографічну зйомку. У ст. 79 КПК зазначено, що речові докази повинні бути по можливості сфотографовані.

Судова фотографія — це галузь криміналістичної техніки, яка розробляє фотографічні засоби, прийоми і методи виявлення, фіксації та дослідження доказів. Зміст судової фотографії становлять наукові положення і практичні рекомендації щодо використання фото-графії в розслідуванні злочинів. Застосування фотографічної зйомки в розслідуванні злочинів зумовлено такими чинниками:

- 1) дає змогу якнайточніше зафіксувати об'єкт, його стан, ознаки;
- 2) забезпечує швидку фіксацію тих чи інших об'єктів;
- 3) дає адекватне уявлення про зображений на фотознімку об'єкт, фотографічне зображення має властивість наочності та документальності;
- 4) існує можливість одержання слабковидимих і невидимих деталей, слідів, ознак.

Результати фотозйомки успішно використовуються при розслідуванні різних видів злочинів, під час провадження різноманітних слідчих дій (огляду місця події, слідчого огляду документів, обшуку, пред'явлення для впізнання, відтворення обстановки і обставин події та ін.), в експертних дослідженнях, оперативно-розшуковій діяльності. Фотографічний метод фіксації не порушує стану матеріальних об'єктів або слідів. У деяких випадках фотографічна зйомка може заповнити прогалини в описі фактів у протоколах слідчого огляду, виявити слабковидимі або невидимі деталі чи ознаки об'єкта. Ілюстративність і наочність фотографії дозволяють застосовувати її в попередженні злочинів, розшукуванні осіб, які зникли безвісти, та злочинців.

Судова фотографія поділяється на фотографію судово-оперативну (фіксуючу) та судово-дослідницьку (експертну).

Судово-оперативна фотографія являє собою сукупність методів, прийомів та засобів, що застосовуються при провадженні слідчих чи оперативно-розшукових дій для фіксації обстановки, слідів та інших об'єктів. Фіксація в судовій фотографії має на меті точно і повно відобразити об'єкти у тому вигляді та стані, в якому вони спостерігаються на момент фотозйомки. Остання виступає додатковим засобом фіксації у процесі провадження слідчої дії. Судово-оперативна фотографія як спосіб фіксації під час розслідування застосовується у поєднанні з оформленням протоколу, схем та планів. Об'єктами судово-оперативної фотозйомки є: місцевість і приміщення, а також їх окремі ділянки, предмети, сліди, трупи, живі особи, окремі дії учасників слідчих дій та їх результати. Судово-оперативну фотозйомку здійснює слідчий, оперативний працівник органу дізнання або спеціаліст за допомогою фотографічної техніки, що входить до фотокомплекту слідчого.

Судово-дослідницька фотографія — це система спеціальних методів, прийомів та засобів, що застосовуються для одержання нових фактів при проведенні судових експертиз. Дослідження з використанням засобів і методів судової фотографії передбачає виявлення слабковидимих або зовсім невидимих за звичайних умов ознак, подібності або різниці між ними. Судово-дослідницьку фотографію іноді називають експертною через те, що її методи і засоби застосовують експерти під час своїх досліджень. Об'єктами судово-дослідницької фотографії є речові докази, які піддаються експертному дослідженню, порівняльні зразки та матеріали, що використовуються під час експертизи. Така фотографія здійснюється за особливих умов освітлення, проведенням зйомки в невидимих променях, зйомкою люмінесценції, посиленням контрастів, із використанням розрізнення кольорів, методом мікрофотографії тощо.

Фотозйомка повинна передувати будь-якому іншому способу фіксації інформації і виконуватися відповідно до криміналістичних рекомендацій. За своєю правовою природою фотознімки належать до документів і можуть бути використані у кримінальному процесі як джерело доказів.

На сьогодні у практиці розслідування злочинів часто використовується фотофіксація, коли, крім інших ознак, відбивається ще й колірна гама об'єкта. Кольоровий фотодрук дає змогу зафіксувати додаткові ознаки об'єкта і тому має переваги перед чорно-білим друком.

Унаслідок науково-технічного прогресу традиційні фототехнічні засоби замінюються на більш сучасні. Так, достатньо поширеними є мініфотолабораторії, які полегшують процес виготовлення значної кількості фотографій. У практиці розслідування злочинів і експертній практиці важливого значення набуває використання цифрових фотокамер. Принцип їх роботи полягає в такому: після введення в пам'ять фотоапарата необхідної кількості кадрів відповідні сигнали вводяться в комп'ютер, після чого фотокамера готова для нових зйомок. На зворотній кришці фотоапарата розміщено невеличкий рідинно-кристалевий екран, який використовується як відеошукач та дає змогу переглядати сфотографоване. Фотознімки друкуються за допомогою принтера.

§ 2. Види та методи судово-оперативної фотозйомки

Залежно від характеру слідчої дії та її цілей, специфіки об'єкта фотозйомки і завдань фіксації застосовуються різні види, методи та способи судово-оперативної фотографії. Судово-фотографічні способи, методи та види зйомки становлять систему судової фотографії.

Спосіб — це порядок дії, спрямований на вирішення завдань щодо використання фотографії: що, як, у якій послідовності, за допомогою яких засобів; що і як показати на фотознімках. Методи судової фотографії — це сукупність способів (правил і

рекомендацій) щодо обрання фототехнічних засобів і прийомів їх застосування. Сукупність методів і способів (приймів) зйомки щодо особливостей криміналістичних об'єктів становлять види зйомки.

У судово-оперативній фотографії найпоширенішим видом зйомки є фотозйомка місця події. До фотографічної фіксації місця події ставлять-ся такі вимоги: 1) порядок фотозйомки та порядок процедури огляду місця події є взаємопов'язаними; 2) фотозйомка має передувати іншим методам фіксації; 3) засоби і методи фотозйомки обираються залежно від ситуації огляду для забезпечення повноти, всебічності та точності фіксації; 4) сукупність фотознімків повинна давати повне та чітке уявлення про обстановку злочину, його сліди та деталі; 5) до внесення якихось змін в обстановку необхідно сфотографувати загальний вигляд місця події і взаємне розташування об'єктів; окремі сліди і предмети спочатку фотографуються у тому вигляді, в якому вони були виявлені.

Розрізняють чотири види фотографічної зйомки на місці події: орієнтуючу, оглядову, вузлову та детальну (рис. 2). Цей поділ певною мірою є умовним.

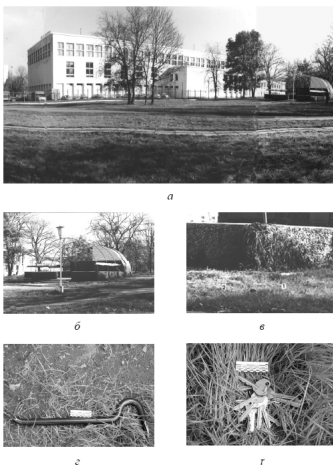

Рис. 2. Види фотографічної зйомки на місці події:
а — орієнтуюча, б — оглядова, в — вузлова, г — детальна

Орієнтуюча зйомка своїм завданням має фіксацію певного об'єкта або місця події разом із оточуючими його предметами, будівлями, місцевістю, тобто орієнтуючий знімок повинен містити зображення власне місця події на тлі оточуючих предметів чи місцевості.

Місце події слід фотографувати на тлі предметів, що можуть слугувати орієнтирами. Аби знімки були дійсно орієнтуючими, необхідно правильно обрати напрямок і точку зйомки. Орієнтуюча зйомка про-вадиться звичайним або панорамним методом. Звичайна зйомка ви-конується ширококутовим або звичайним об'єктивом зі значної від-стані.

У більшості випадків орієнтуючий знімок важко зробити на один кадр із невеличкої відстані. Для того щоб охопити місце події і при-леглу територію, використовують кругову або лінійну панораму.

Оглядова зйомка застосовується для фіксації загального вигляду місця події без оточуючих предметів. Аби зафіксувати взаємне розта-шування найважливіших об'єктів, відобразити їх специфіку, зйомку провадять із різних боків. Важливою вимогою щодо оглядових знімків є повнота зображення місця події.

Оглядовий знімок повинен бути зроблений із такої позиції, з якої можна було б із упевненістю розпізнати взаємне розташування важли-вих об'єктів обстановки. Та частина простору, яка не може бути від-творена на зображенні з однієї позиції, є «сліпою зоною». Кожний поодинокий знімок має такі зони.

Особливістю оглядової зйомки є можливість фіксації тих самих предметів у кількох ракурсах. Якщо місце події має складну будову, вдаються до виготовлення кількох знімків, які доповнюють один одно-го, — оглядової серії. Така серія дає змогу скласти з одержаних знімків зображення деякого розгорнутого простору таким чином, що зобра-ження на одному знімку є продовженням зображення на іншому. Огля-дова серія може належати також до різних ізольованих один від одно-го об'єктів. У тісних приміщеннях зйомку проводять панорамним методом або з використанням ширококутних об'єктивів.

Вузлова зйомка — це зйомка частин (вузлів) об'єкта. Вузол — це частина місця події, де виявлено сліди злочину. При такій зйомці ве-ликим планом фотографуються певні ділянки місця події, що мають важливе значення, та об'єкти, з якими були пов'язані дії злочинця. Так, у приміщенні, де вчинено крадіжку, це можуть бути зламані двері, по-шкоджене вікно, розкриті сховища та ін. На місці вбивства об' єктом вузлової зйомки може бути труп зі слідами ушкоджень.

Кількість вузлів на місці події визначається слідчим і залежить від особливостей злочину та специфіки об'єктів на місці події.

Детальна зйомка — це зйомка окремих слідів, предметів, деталей обстановки місця події. Її завжди провадять масштабним способом: великим планом із масштабною лінійкою. Детальній зйомці підлягають насамперед предмети і сліди, які не можуть бути вилучені з місця по-дії, швидко змінюють свої властивості або існує небезпека їх знешко-дження. При виборі ракурсу зйомки виходять із поставлених завдань — виявлення найважливіших, типових особливостей, що стосуються форми, розмірів, взаємного розташування частин, структури, а також розкриття криміналістичного значення предмета чи сліду.

Повна фотографічна фіксація обстановки місця події передбачає використання всіх розглянутих видів зйомки — орієнтуючої, оглядової, вузлової і детальної, які доповнюють одна одну та забезпечують ілю-стративність і об'єктивне уявлення про місце події.

Фотографічна зйомка трупа має певні особливості. При фото-графуванні трупа використовуються орієнтуюча, оглядова, вузлова та детальна зйомки. Фотозйомка трупа на місці його виявлення прова-диться для фіксації його загального вигляду, пози і положення щодо навколишнього оточення, слідів і ушкоджень на тілі, одязі, наявності та розміщення трупних плям, синців.

Для фіксації загального вигляду, положення та пози трупа на місці його виявлення фотографують у взаємозв'язку з навколишнім оточен-ням та ізолювано від нього. Труп з предметами обстановки навколо нього звичайно фотографують із двох бічних сторін (рис. 3, а). Фото-зйомку щодо осі трупа бажано здійснювати під кутом 45° . Не рекомен-дується без потреби робити знімки з боку ніг, особливо з близької відстані, та з боку голови.

Фотозйомку трупа призначено для фіксації його положення і пози (рис. 3, б). Зображенням трупа по можливості слід займати весь кадр. Для виготовлення знімків трупа у великому плані застосовується спо-сіб фотографування панорамою з точок, де оптична вісь А-В повинна проходити по колінних суглобах, а вісь Б-Г — по середині грудної клітини.

Сліди та ушкодження фотографують спочатку так, щоб на знімку було видно, на якій частині тіла чи одягу вони знаходяться, а потім — великим планом із масштабною лінійкою. Сліди крові треба фотографувати масштабною зйомкою. Особливо важливо зафіксувати локалізацію, напрямок патьоків крові, їх форму. При фотозйомці слідів та ушкоджень на трупі можуть використовуватися світлофільтри. Детальні знімки ран, синців, саден бажано фіксувати за допомогою кольорової фотографії, оскільки їх колір має істотне криміналістичне значення.

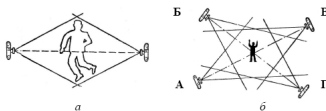

Рис. 3. Схеми фотозйомки трупа:
а — освітлення вільношарпівного освітлення;
б — двобічна фотозйомка трупа

Фотографування слідів на місці їх виявлення використовується для фіксації місця їх знаходження, загального вигляду, стану, індивідуальних особливостей. Місце виявлення сліду фіксують зйомкою на тлі оточуючих об'єктів, потім окремо фіксується слід, а також його деталі та особливості. При фотозйомці слідів на місці події рекомендується така послідовність дій: спочатку фотографують предмет, на якому виявлено сліди, потім взаємне розташування слідів, і останнє — кожний слід окремо за методом великомасштабної зйомки.

Фотозйомку слідів рук на місці події можна виконати в різні способи. Так, окремі найбільш чіткі сліди пальців рук фотографують у натуральний розмір, використовуючи подовжувальні кільця. Чітко видимі забарвлені сліди на непрозорих поверхнях фотографують за правилами репродукційної зйомки. Потожирові сліди на прозорому склі можна сфотографувати при проникаючому штучному освітленні, спрямованому під кутом до оптичної осі об'єктива. При цьому використовується «маска» із чорного паперу з отворами, що повторюють форму слідів.

При фотографічній зйомці слідів пальців рук слід правильно встановити освітлення, для чого застосовуються настільні лампи, лампи спалаху або спеціальні освітлювачі. Фотокамеру зазвичай встановлюють на спеціальний штатив.

Упізнавальна (сигналітична) фотозйомка застосовується для фіксації зовнішності злочинців, з метою використання їх знімків у криміналістичному обліку, під час розшуку та

ідентифікації, а також щодо невпізнаних трупів для їх обліку та встановлення осіб загиблих.

При зйомці живих осіб звичайно виготовляють три погрудні знімки з зображеннями в 1/7 натурального розміру: правий профіль, вид спереду (анфас) і з поворотом голови праворуч (лівий напівпрофіль). У повний комплект входить також четвертий знімок — вид спереду на повний зріст. Третій і четвертий знімки можна замінити одним — із зображенням людини на повний зріст із поворотом усього корпусу праворуч. На знімках у профіль і анфас людина повинна бути зображена без головного убору, шарфа, окулярів, на третьому знімку — в тому вигляді, в якому її було затримано. Ретуш упізнавальних знімків не допускається.

Упізнавальна зйомка трупа має свої особливості. Спотворене обличчя трупа попередньо відновлюють і здійснюють його «туалет». Відновлення обличчя полягає в накладенні швів на рани, а «туалет» — у припудренні шкіри, підфарбовуванні губ та ін. Обличчя трупа повинно бути сфотографоване до відновлення і «туалету» та після цього. Труп фотографується в тому ж одязі, в якому його виявлено, а оголений труп прикривають шматком тканини.

Обличчя трупа слід фотографувати у фас, обидва профілі (лівий і правий), а також у 3/4 повороту обличчя. Перед зйомкою необхідно надати трупу певне положення, зручне для фотографування. Обличчя трупа фотографують з розплющеними очима.

Фотозйомка при відтворенні обстановки та обставин події (під час слідчого експерименту або перевірки показань на місці) застосовується для фіксації найбільш істотних моментів процесу і результатів зазначених дій у взаємозв'язку з конкретною матеріальною обстановкою. Так, залежно від виду і умов слідчого експерименту існує необхідність шляхом фотографічної зйомки зафіксувати місце, обстановку та умови, предмети, що використовувались, окремі елементи дослідних дій. При слідчому експерименті через велике розмаїття дослідних дій та умов їх виконання використовуються різні способи і методи зйомки. Причому зйомка провадиться до і після реконструкції. Зокрема, при слідчому експерименті по встановленню можливості бачити подію, що сталася, доцільно зафіксувати фотозйомкою місце перебування особи в момент спостереження і місце, на якому відбувалася подія. Якщо потрібно перевірити можливість переміщення якогось предмета крізь певний отвір, спочатку слід сфотографувати окремо отвір, потім об'єкт, який переміщуватимуть, і послідовно моменти цього процесу.

Фотографування при проведенні перевірки показань на місці проводиться з метою наочної фіксації дій учасників на місцевості та у приміщеннях, де згідно з показаннями раніше допитаної особи відбувалася подія злочину чи її окремі обставини. За допомогою фото-зйомки фіксують об'єкти, розташування, стан і ознаки яких можуть об'єктивно підтвердити чи спростувати показання, що перевіряються. Шлях пересування, який показує особа, слід фіксувати панорамним методом або частинами — за напрямком руху.

У криміналістичній літературі містяться рекомендації щодо процедури і послідовності застосування фотозйомки під час перевірки показань на місці. Так, фотозйомкою рекомендується фіксувати:

- 1) місце або вихідну точку, звідки починається перевірка показань;
- 2) окремі ділянки маршруту і розташування учасників слідчої дії;
- 3) орієнтири, на котрі вказує особа, показання якої перевіряються;
- 4) місця, де виявлено сліди і предмети;
- 5) особливості слідів і предметів, виявлених при перевірці.

Фактична обстановка фіксується з урахуванням одержаних пояснень. Якщо такі пояснення супроводжуються діями, котрі мають значення для справи, то вони також підлягають фотозйомці.

Фотозйомка при проведенні обшуку передбачає використання орієнтувальної, оглядової, вузлової та детальної зйомки. Фотозйомка при обшуку є доцільною для фіксації місця розташування об'єкта обшуку, місць розташування предметів пошуку, тайників, їх особливостей, будови. У разі необхідності застосовують масштабну зйомку. Документи фіксують за правилами репродукційної зйомки.

Фотозйомка при пред'явленні для впізнання провадиться з метою фіксації запропонованих для впізнання об'єктів. Таке фотографування дає наочне уявлення про правильність добору об'єктів і дозволяє зафіксувати низку ознак, за якими об'єкт був упізнаний.

Запропоновані для впізнання речі фотографують пронумерованими. До них прикріплюють (або біля них розміщують) бирки з чіткими контрастними номерами. Спочатку фотографують усі пред'явлені предмети, а потім — упізнаний предмет із биркою. Необхідно зафіксувати також індивідуальні (окремі) ознаки об'єкта, за якими він був упізнаний. Індивідуальні особливості фотографуються великим планом із масштабною лінійкою (сліди зносу або ремонту, перероблення, пошкодження тощо).

При пред'явленні для впізнання людей доцільно сфотографувати всіх пред'явлених осіб (спочатку на повний зріст, а потім крупнішим планом — по груди). Після цього окремо фіксують впізнану особу. Якщо особа була впізнана за якими-небудь індивідуальними ознаками, то їх необхідно зафіксувати за допомогою масштабної фотозйомки (наприклад, родимку або шрам на обличчі).

Методи судово-оперативної фотографії різноманітні, але основними є панорамна, вимірвальна, стереоскопічна та репродукційна фотозйомки.

Панорамна фотозйомка полягає в суворому послідовному фотографуванні частин місцевості чи приміщення за горизонталлю чи вертикаллю, а також довгих, високих споруд і окремих великих об'єктів, що не вміщуються в один кадр великого плану. Потім з окремих зафіксованих частин складають одне загальне зображення, яке називається фотопанорамою. Розрізняють лінійну, кругову та ярусну панорами.

При лінійній панорамній зйомці камера переміщується по прямій лінії уздовж об'єкта, на однаковій відстані від нього. Кожний наступний кадр повинен частково перекривати зображення попереднього.

Кругова панорамна зйомка є доцільною у тих випадках, коли необхідно зафіксувати з

різних боків далеко розташовані об'єкти. Фотографування провадиться з однієї точки, а камеру після кожного кадру по-вертають навколо її вертикальної осі на певний кут. Фотоапарат рекомендується встановлювати на штатив, використовувати спеціальну головку з градуйованою шкалою. При зйомці треба забезпечувати часткове перекриття попереднього кадру. Частина попереднього кадру, що пере-кривається наступним, повинна становити 10-15 % його площі. Повна кругова панорама є зображенням місцевості по колу (360°).

На відміну від кругової, ярусна зйомка здійснюється поворотом фото-камери навколо її горизонтальної осі; застосовується для фіксації високих об'єктів. При цьому масштаб нижніх і верхніх кадрів буде різним унаслідок збільшення відстані до частини об'єкта, що знімається.

Для того щоб панорамний знімок мав високу якість, усі фрагменти повинні мати однакову щільність. Тому рекомендується фотографувати всі частини об'єкта в однакових умовах. Монтаж готових знімків у фотопанораму провадиться за деталями зображень, що збігаються. Знімки обрізають таким чином, аби на панорамі одна й та сама деталь не була зображена двічі.

Панорамна зйомка може бути виконана фотокамерою загального призначення або панорамним фотоапаратом.

Вимірвальна зйомка призначена для одержання фотознімків, за якими можна визначити розміри сфотографованих об'єктів і відстані між ними. Така зйомка може бути виконана кількома способами: з масштабною лінійкою, зі стрічковим (глибинним) або квадратним масштабом.

Сутність масштабної зйомки полягає в тому, що об'єкт фотографується разом із масштабною лінійкою. Лінійку розміщують поруч зі слідом або предметом, на рівні їх поверхонь. Масштабний знімок фіксує співвідношення предмета і лінійки у тому вигляді, яким воно було насправді, і не потребує будь-яких пояснень. При зйомці об'ємних предметів лінійку піднімають за допомогою підкладок до рівня площини, що фотографується. Оптична вісь об'єктива фотоапарата має бути перпендикулярна площині об'єкта і спрямована в його центр.

Вимірювальна зйомка зі стрічковим (глибинним) або квадратним масштабом (метрична зйомка) у слідчій практиці не одержала поширення через незручність розрахунків при зйомці. Проте її рекомендується застосовувати у тих випадках, коли при огляді місця події особливо важливе значення має фіксація відстаней між предметами в глибину і за фронтом.

Простим способом метричної фотографії є внесення в кадр, що знімається, шкали віддалень, тобто глибинного масштабу у вигляді стрічки з чіткими поділками. Фотоапарат встановлюють так, щоб на-прямок його оптичної осі був паралельним підлозі приміщення (або поверхні місцевості). Глибинний масштаб розміщують на землі або на підлозі в напрямку від апарата, паралельно його оптичній осі. Нульову точку шкали розташовують точно під об'єктивом.

Стереоскопічна зйомка — це метод одержання знімків, який дає змогу повніше сприймати обсяг сфотографованих предметів. Об'єкт фотографується з двох різних точок, які відповідають позиції лівого і правого ока. Два знімки утворюють стереопару, яку розглядають через стереоскоп.

Застосування стереоскопічної зйомки в слідчій практиці може бути корисним при фіксації місця події, обстановка якої являє собою складне нагромадження значної кількості речей і предметів.

Репродукційна фотозйомка — це система прийомів фіксації площинних об'єктів. Вона застосовується для відтворення фотографічними способами плоских оригіналів (документів, фотознімків, креслень, схем, рисунків та ін.). При такому фотографуванні додержуються правил масштабної зйомки, що забезпечує високу точність копії. У процесі репродукційної зйомки необхідно: а) рівномірно освітлювати всю поверхню об'єкта; б) забезпечити паралельність взаємного розташування негативного матеріалу та об'єкта; в) оптична вісь об'єктива повинна проходити через центр об'єкта.

Дана зйомка виконується за допомогою спеціальної або звичайної фотоапаратури, для чого застосовують репродукційні установки: портативні (РУ-2, РДУ, С-64) та стаціонарні (МРКА, УРУ «Беларусь СБ-2», «Уларус»).

§ 3. Судово-дослідницька фотографія

Судово-дослідницька фотографія застосовується під час проведення експертних досліджень. Спеціальні методи фотозйомки в лабораторних умовах (мікрофотографічне дослідження, фотографічна зміна контрастів, кольороподіл і кольорова трансформація, фотозйомка в невидимих променях спектра та ін.) розширюють пізнавальні можливості людини та дозволяють виявляти нові ознаки і властивості об'єктів, які неможливо побачити при звичайному візуальному сприйнятті.

Фотографічна зміна контрастів широко застосовується при техніко-криміналістичному дослідженні документів. При цьому використовуються: ефект контрасту за яскравістю (в одноколірних об'єктів за світлістю, що виникає в результаті неоднакового відбиття світла або нерівномірності освітлення), ефект контрасту за кольором (відмінності об'єктів чи їх частин за кольором), тінювий контраст (виникає за рахунок тіней, які утворюються від нерівностей поверхні об'єкта).

Кольороподіл — це процес збільшення кольорового контрасту шляхом дослідження або фотографування об'єкта крізь спеціальний світлофільтр.

Кольорова трансформація — це посилення кольорового контрасту шляхом передачі на фотознімку одних кольорів іншими, більш насиченими.

Виявлення невидимих об'єктів може бути здійснено шляхом фотографування з використанням мікроскопа. Мікрофотографія — це фотозйомка, що застосовується для виявлення мікроструктури і мікро-рельєфу досліджуваних об'єктів. Мікрофотозйомка зі значним збільшенням провадиться звичайним фотоапаратом, мікрофотонасадкою, мікрофотокамерою.

В експертній практиці використовуються методи фотозйомки в невидимих променях спектра. Позитивний результат дає фотозйомка в інфрачервоних, ультрафіолетових чи рентгенівських променях.

Фотографування в інфрачервоних променях — це фотозйомка об'єкта, який освітлюється тепловими променями. Об'єкти оснащують інфрачервоним фільтром, а об'єкт освітлюють електролампами розжарювання. Використовується з метою дослідження документів.

Фотографування в ультрафіолетових променях — метод, заснований на дії ультрафіолетових променів, відбитих від об'єкта зйомки. Для збудження люмінесценції об'єкт освітлюють ультрафіолетовим світлом ртутно-кварцевої лампи. За допомогою такої фотозйомки відновлюють витравлені, вицвілі або написані «симпатичними» чорнилами тексти.

Фотографування в рентгенівських променях — метод одержання тіньового зображення за рахунок дії на фотоматеріал рентгенівських променів, які пройшли крізь сфотографований об'єкт. Застосовують для вивчення внутрішньої будови частин вогнепальної зброї, замків, пошуку схованих предметів, читання деяких текстів.

§ 4. Судовий відеозапис

На даний час відеозапис широко застосовується у судово-слідчій діяльності. Кримінально-процесуальне законодавство передбачає можливість використання кінозйомки і відеозапису при проведенні різних слідчих дій (ст. 85² КПК). Відеодокументи — це завжди носій певної інформації, джерело доказів за кримінальною справою.

Відеозапис використовується у тих випадках, коли необхідно зафіксувати певні факти,

динамічну картину події, взаємозв'язок тих чи інших предметів і слідів, складну обстановку місця події. Відеозйомка може застосовуватися для фіксації якої-небудь слідчої дії цілком або окремих її елементів. Відеозапис у розслідуванні злочинів має такі переваги:

- 1) дає змогу одночасно фіксувати звук і зображення на магнітній стрічці та візуально контролювати якість запису;
- 2) містить інформацію про динамічність події, розвиток тієї чи іншої дії або явища;
- 3) не потребує лабораторного опрацювання відзнятого матеріалу;
- 4) дає можливість багаторазово використовувати відеострічку для запису.

Судовий відеозапис являє собою систему видів, методів та прийомів зйомки, які застосовуються при проведенні слідчих і судових дій, оперативно-розшукових заходів і судових експертиз з метою розслідування злочинів та надання суду наочного доказового матеріалу.

Застосування відеозапису повинно забезпечити найбільш точну і повну фіксацію фактів, що мають доказове значення. Відеозйомка не підміняє фотографію, а доповнює її, дозволяє фіксувати об'єкти не тільки в статичній, а й у динамічній.

Відеозйомка при проведенні слідчих дій передбачає використання певних видів, методів та прийомів зйомки. Так, різновидами відеозйомки є орієнтуюча, оглядова, вузлова та детальна зйомки. Відеозапис рекомендується проводити в послідовності, в якій здійснюється слідча дія. Визначення послідовності зйомки є необхідною передумовою одержання загального уявлення про подію.

Використання традиційних видів зйомок на місці події (орієнтуючої, оглядової, вузлової

та детальної) під час відеозапису набуває специфічного забарвлення. Зокрема, при орієнтуючій відеозйомці центральний об'єкт шляхом плавного переходу від дальнього плану може бути виконаний великим планом, у зв'язку з чим орієнтуюча композиція стає більш інформативною. При оглядовій зйомці можна зафіксувати загальну обстановку та її окремі елементи в просторовій орієнтації та існуючій послідовності.

Особливості відеозйомки пов'язані з видом слідчої дії, під час якої вона здійснюється. У слідчій практиці відеозйомка найчастіше засто-совується:

- а) у процесі перевірки показань на місці;
- б) при провадженні слідчого експерименту;
- в) при пред'явленні для впізнання;
- г) під час огляду місця події;
- г) при огляді трупа;
- д) на допитах і очних ставках.

У певних випадках відеозапис є найбільш ефективним засобом при проведенні слідчих дій. Так, відеозйомка доцільна при оглядах місць подій у справах про підпали і пожежі, порушеннях правил безпеки праці, аваріях на залізничному транспорті, авіакатастрофах, дорожньо- транспортних подіях та ін.

Однією з передумов доброякісності відзнятого матеріалу є пра-вильний вибір методів і прийомів відеозйомки. Як методи відеозйомки можуть бути успішно використані методи

судово-оперативної фото-графії, проте відеозйомка передбачає ширший спектр застосовуваних методів. Наприклад, відеозапис із панорамуванням застосовують у тих випадках, коли необхідно показати великі простори перед об'єктивом або при зйомці в малих приміщеннях. Цей метод досить часто вико-ристовується при орієнтуючій зйомці. Панорамування — це зйомка камерою, яка перебуває в русі. Воно може бути статичним (коли здій-снюється плавним поворотом камери навколо горизонтальної або вертикальної осі) та динамічним (коли здійснюється камерою, яка переміщується у просторі).

Знімати панорамним методом найкраще із застосуванням штатива з панорамною головкою. Панорами повинні починатися і закінчувати-ся зі статичних кадрів, інакше вони погано узгоджуються з сусідніми епізодами фільму. Всередині панорам слід робити зупинки для виді-лення головних об'єктів. Для цього застосовують наїзд (наближення камери до об'єкта), тобто плавний перехід від загального плану до середнього та великого. Інший прийом, зворотній наїзду (віддалення від об'єкта), — від' їзд частіше використовується для підтримки орієн-тації в обстановці проведення слідчої дії після серії епізодів, знятих великим і детальним планами, або для включення в кадр інших учас-ників після показу основного суб'єкта зйомки.

До прийомів відеозйомки належать також зйомка кількома відео- камерами, зйомка прийомами обходу та зйомка різноманітними пла-нами, що обираються залежно від особливостей об'єкта, який необхід-но зафіксувати, динамічності процесів і станів, завдань фіксації. Зо-крема, багатокамерна зйомка є найдоцільнішою при фіксації непо-вторних явищ і дій (наприклад, при огляді місця пожежі) і здійснюєть-ся одночасно з різних точок. Доволі ефективним прийомом відеозйом- ки є круговий обхід (переміщення камери навколо об'єкта), коли існує можливість показати місце події з усіх боків: рухаючись по колу, зупи-няються у певних точках, і через відповідні проміжки часу з цих точок знову проводять зйомку.

Суб'єктом відеозйомки необов'язково має бути слідчий. Відеозапис може здійснювати спеціаліст або прокурор-криміналіст, на яких по-кладено обов'язок надавати слідчому допомогу в застосуванні науково- технічних засобів, а також може бути запрошений спеціаліст- телеоператор.

Запитання для самоконтролю

1. Що таке судова фотографія?
2. Чим зумовлено використання фотографії в розслідуванні злочинів?
3. Які існують види судової фотографії ?
4. Які існують види фотозйомки на місці події?
5. Які особливості притаманні фотозйомці трупа?
6. У чому полягає специфіка фотографування слідів на місці їх виявлення?
7. Що являє собою сигналітична фотозйомка?
8. З якою метою провадиться фотозйомка при пред'явленні для впізнання?
9. Які існують методи судово-оперативної фотографії?
10. Які види панорамної фотозйомки розрізняють у судовій фотографії?

11. У чому полягають особливості вимірної фото-зйомки?

12. Що являє собою судово-дослідницька фотографія?

13. Які існують методи судово-дослідницької фотографії?

14. В яких випадках доцільно застосовувати відеозапис?

15. Що таке судовий відеозапис?

16. Які існують види та методи відеозйомки?